

అభివృద్ధి

కవిత్వ మాలిక - 2

ఏప్రిల్ 1992

కవిత్వం :

కొత్తవర్ణి సత్య శ్రీమన్నారాయణ
చెళ్ళపిళ్ళ వెంకటరమణ
డా. రామారావు తరదా
సి. పాల్. ఉషారాణి,
కె. రామమోహనశర్మ
సి. వి. కృష్ణారావు
హరి చంద్రశేఖర్

సయ్యద్ మోహసిన్
నరసింహగౌడ్
యస్. మజీద్
నిఖిలేశ్వర్
సౌభాగ్య
సిద్ధార్థ
రాజు

లోక్ అభివృద్ధి కవిత్వం

—ఆవంత్ సోమసుందర్

మూడు రూపాయలు

Edited by Dr Sumana Sri on behalf of KAVI MITRULU
and Published at Dakshin Bharat Press, Hyderabad.
Cover design : Nagarjun
Price Rs. 3/-
For Copies : Dr. Sumana Sri, Plot No. 121/3, Kalyan nagar,
S. R. nagar (Post), Hyderabad-500 038.

సి. హెచ్. ఉషారాణి

బాల్యం

నాకాళ్ళం ఎప్పుడు నానుండి తొలిపోయిందో
అర్థంకావడంలేదు.
వక్రించి వాళ్ళతో రాగుడుమూత రాడుకుంటే
వాన్నగారు కళ్ళెల్ల జేసినప్పుడే అనుకుంటా,
అమ్మమ్మ, నీకింకా మగపిల్లలతో మాటలేమిటి
అని కోప్పడినప్పుడే అనుకుంటా.
అమ్మ, ఎదురింటబ్బాయిలతో మాట్లాడవద్దని
హెచ్చరించినప్పుడే అనుకుంటా,
చిన్నపిల్లలతో నమానంగా ఎగరాలను కొన్నప్పుడెందుకో
బిడియం అడ్డువచ్చి అగిపోయినప్పుడే అనుకుంటా.
ఇలా ఆలోచిస్తున్న నేను—
నా వోటి రెపరెపలాడగానే ఉలిక్కిపడ్డాను.
నిజంగానే! నాబాల్యం నాకు చెప్పకుండానే
నా ఓడిలోనుండి తొరుకుంది.
మెల్లగా తొరుకుంది నాకాళ్ళం !

ఇం.నెం. సి2/42, హుదాకాలనీ, చందానగర్. హైదరాబాద్-188.

హరి చంద్రశేఖర్

బాబ్రి అమర్ హై

ఇక్కడ ఎర్రని ఆకాశం ఆగం చేస్తున్న అవుమిద లంపిస్తున్న అంబోతు
కుమిలి కమిలిన్ ముఖాన్ని కప్పకుంటున్న చీకటి పుట్టం రాత్రి
ఇది మక్కలుట్టలు కాల్చుకుంటున్న గుండె కొలిమి
ఇది అందరూ లాస్యరపు తొమ్మలై మందుతున్న కొలుపు

నాటిను రాజకీయాలు, వ్యక్తులు, సమాజాలు

కస్తాలు, శత్రులు, న్యాయనూత్రాలు

అన్ని మందుతున్న పెట్రోలు బావులు

మంటలార్యే కాత్ర పరిష్కారం కోసం

ఇంకా వ్రణాశిక వ్రయోగశాలలో పరిశోధన సాగుతోంది.

గుండెం బావుల్లో ఇంకా చమురు, ఖనిజ వాయువుల్ని దాచుకున్న

బాబ్రి లెంతమందో!! కొప్పులో మల్లెచెండ వంటి చరితాత్ములో!!

ఈ శతాబ్దపు రెండో సగంలో కూలుతున్న చరిత్ర గోడల బండరాళ్లు

మీ హక్కు ఆశన్యం

ఆత్మహత్య చేసుకుంటారో, హత్య చేయబడతారో

మీకు మీరే స్వేచ్ఛగా ఎంచుకోవచ్చు.

మీరు లాటాకులు ఝళిపించండి చాలు,

ఒక అంగుడికి రక్తస్రావ మవుతుంది.

కొత్తకొత్త బావుల్లోంచి సానుభూతి చిమ్ముకొస్తుంది.

వరాహ క్షిరార్ధం కర్తవ్య మరకం సింహానవాల్మీకే,
 వీరవి గోదం వీరం వీరవల్మీకే
 పసిది పెద్దమనిషైనది పేరంటాది! వీరమకుంటా
 స్వయంగా వేదం కట్టిన మోసలి బొట్ట బొట్టగా
 వ్యాధిప్రాణానికే శివాన్నుతి ఉపదేశిస్తుంది
 నీ హస్త అయినా, అత్మహస్త అయినా
 వారి కదన కోట ప్రవర్తనతో కట్టె తుపాకీ

బాధీ మాత్రం అమర్ మై.
 ఇక్కడికికేంద్రం వాడికి!

గొప్ప కవిత :

అంతరాత్మ ప్రబోధం

శీవితంతో వెంటాడు మాడేవాడికి
 కూన్యమే ప్రతిఫలంగా మిగులుంది
 అంతరాత్మ ప్రబోధానికి
 అవనతం కానివాడు
 అజన్మాంతం
 దానిన బతుకు బతుకురాదు.

(అనుసృజన : సౌభాగ్య)

పి. సౌభాగ్య, సిస్టమ్స్ ఆడిట్, హెచ్.ఎ.ఎల్., బాలానగర్, మైదరాబాద్-42

సిద్ధార్థ అతనొక హిప్పోటిక్ నీడ

నేనందించిన మాటల్ని ఎంతో నమ్మకంతో
 గుండెలో వేసుకుని వెళ్ళిపోతాడు
 ఒకరి కొకరం కొన్ని నిమిషం జీవితాన్ని
 వదలొని వంచుకున్న తరువాత
 కోజుకోజుకీ ఇరుకవుతూన్న సహచర్యాలూ
 సంపూర్ణవాగ్నిలో మండే ప్రాథమిక సంబంధాలూ
 మృత్యుదీపం లాంటి నమ్మకాలూ
 రేఖామాత్రంగా సృష్టించిన తరువాత
 నేనందించిన మాటల్ని ఎంతో నమ్మకంతో
 గుండెలో వేసుకుని వెళ్ళిపోతాడు.
 ఇద్దరమూ రెండు పెంపకాలకీ
 రెండు రహస్యాలకీ
 సాంకేతిక చిహ్నాల నీడలమే అయినా
 అతను నిర్బంధ స్థలంలో మనిషిత్వం
 చెమ్మగిల్లిన చెలమ బుడగ పారుతుంది.
 అప్పుడప్పుడు ఈ గుండె దైన మైట్లను మోస్తున్న
 లెదర్ బ్యాగ్ లా ఉందంటాడు
 పాకురు వట్టిన ఊహల్ని, చేష్టల్ని
 జిల్లేడు పూల జిగురుతో కడిగేయాలంటాడు

1-8-40/A, చిక్కడపల్లి, హైదరాబాద్-20.

మా తల్లిని
 కిల్లం కల్లం లయ, అడుకమ్మ పాట
 ఇలాని హాటల్ తాడు.
 పిల్ల తాళిగింపులో నివ్వర్ని తొక్కుపాదాల
 తిగింపు తనకిష్టం అంటాడు

స్మిల్ జననపుడు అల్లు నవ్వివట్టుగా ఉంటుంది
 అతని చూపు

సైరస్ మోత వివగానే సైకిలిక్కి వెళ్ళిపోతాడు
 రెండు అన్నన్న బాయాచిత్రాలు అతని కనుబొమ్మలమీద

నల్లది వెత్తుది అండాల్లె వ్రేలాడుతూనే ఉంటాయి.
 లోలోపరి మార్మిక దుఃఖావస్థలని ఎలా కదిగేయాలని
 నిలదీస్తుంటాడు.

వావెన్నుపై ధైర్యాన్ని గునపంలా గుచ్చి
 హతాత్తుగా చనిపోయిన మా 'నాయన'
 గుర్తుకొస్తాడతని చూసినపుడు

సర్కసు నావిలోని మోటార్ సైకిలిస్టు పిచ్చలాగా
 అడుగుల్లోకి, అడుగుల్లోని లోవల్లోకి, వలయాంతస్థలాల్లోకి
 నెట్టేసింది అతనే నన్ను

దనిపోయిన ఆజ్ఞాత వ్యక్తి 'కవన్'ని కూడా
 గ్రంథాలయం చెయ్యమంది అతనే నన్ను
 అకాశంలో పరుల ప్రవాహం కోసం వెదికే
 కందిచూపు సౌందర్యం నాలోకి

ప్రస్తారం చేయించింది అతనే....

వ్రతిరాపిడినీ....గాయాల చెమ్మనీ....

అయస్కాంత దీపంగా గుండెమీదికి కప్పకోమన్నదీ అతనే నన్ను

నిజం....ఇప్పటికీ అతనొక హిప్పోటిక్ నీడలా

నన్ను అమనయిస్తూ

ఆసురువాన్నిస్తూ....

సూర్యకితారి నుంచి...

8

ఏదాది పాటు కాలంతో పోరాడి చెట్లు విజయోత్సవాలు
జరుపు కొంటాయి రంగుల జెండాలెగరేస్తూ
వాద్య బృంద పరివేష్టితమై అస్థాన గాయకుడు జాతిగీతం
పాడుతుంటాడు వినయంగా.

వండుగ చేసుకొంటున్న ప్రకృతిలో లీనమౌతున్నా
ప్రస్థానం ఎప్పుడూ నన్ను తట్టి లేపుతూనే వుంటుంది.
నా అవయవాల్ని సున్నితమైన దారంతో కుట్టి చెట్లు
నన్నీ అవనీతలానికి కట్టేశాయి బలంగా.
ఎన్నో దుఃఖాల్ని, దురాగతాల్ని జయించిన నేను ఈ బంధాన్ని
తెంచుకొని స్వేచ్ఛ పొందలేకపోతున్నాను !

4

సూర్యగానం చేస్తూ సముద్రం చందమామతో
ఆడుకొంటూ వుంటుంది.

ఒడ్డున నిలబడి ఆ దివ్యకేళిని తిలకిస్తూ మధుర నాదంతో
లీనమౌతూ వుంటాను.

ఓ ఒంటరి తీతువు దిగులుగా అరుస్తూ, ఏకాంతాన్ని
భంగపరుస్తూ వుంటుంది; నా మీదుగా అలలపై పదార్లు చేస్తూ!

7-87, సంగీతనగర్, కూకట్‌పల్లి, హైదరాబాద్-872.

ఎంత వెలుతురుతో స్నానం చేస్తున్నా, నీడ నా నుంచి
తొలగి పోవటంలేదు — మరి దట్టంగా కప్పేస్తూ నా జాడనే
నవ్వులు చేస్తోంది.
ఏ కోణానా నీడపడనీయని నీ తేజస్సులో నే న్నం నన్ను
జలక మోడనీ.

5

అందంగా ప్రవహించే సుందర భవంతుల మధ్య, మందంగా
పడివున్న రాచబాటలో ఆ అగ్గితేరు మీద ఎన్నిసార్లు
విహరించానో గుర్తులేదు.

పట్టు కుచ్చుల పల్లకీలో ఊరేగుతూ ఈ పచ్చని పరువాలతో
ఎన్నిసార్లు క్రిడించానో జ్ఞాపకంలేదు.

అవనిత శిరస్సుతో అంధకారంలో ఉక్కిరి బిక్కిరి
అవుతున్నప్పుడు, తన అమృత స్పర్శతో అవని,
ఈ వెలుతురుతో ఎన్నిసార్లు నితారుగా నిలిపిందో
స్మరించటం లేదు.

కానీ, —

వెండి గిన్నెలో పాలబువ్వకలిపి, కథలు చెబుతూ అమ్మ
తనిపిస్తున్నప్పుడు — బుద్ధిగా నీ సరసన కూర్చోసి,
బంగారు పళ్లెరంలో అమృతం సేవిస్తున్న కవాల గుర్తొచ్చి
నప్పుడు మాత్రం నా అకలి అధికాధిక మౌతూవుంటుంది.

యన్. మజీద్

నా బాల్యం గుండ్లకమ్మ....!

నన్ను కన్న మామూరిలో అడుగుపెట్టాంటే
ముందుగా గుండ్లకమ్మ తల్లి గుండెలో కాలుమోపాలి.
అలా మెల్లిగా కాలు పెడతానో లేదో
మోకాటినిటిలో చీవనాన్ని కొనసాగిస్తున్న ఆ తల్లి
నా కాలిని ఆప్యాయంగా తీగలా చుట్టేస్తుంది!
నే నడుస్తూ నడుస్తూ గుండ్లకమ్మ వంటిపై చిటికెలు వేస్తానా....
రివ్వన పై కెగిరిన ఆసీళ్ళు
నా ముఖంపై నీటి బుడగ పుష్పాలొతాయి!

×

×

×

×

చిన్నప్పుడు

మట్టిపాడు హైస్కూల్ కెళ్ళేటప్పుడు వచ్చేటప్పుడు
గుండ్లకమ్మతో అడుకొన్న జ్ఞాపకక్షణాలు గుర్తొస్తే,
నేను పండెందేళ్ళ కుర్రాడినైపోతా!

చల్లటి ఆ ఇసుకమేనిపై దొర్లినప్పటి అనుభూతితడి
ఇప్పటికీ నన్ను తాకుతూనే వుంటుంది!

గుండ్లకమ్మా! గుండ్లకమ్మా!!

దారిలో దప్పికేసిన దాహన్నంత దొసిలిపట్టి ఎన్నిసార్లు నీ గొంతు

C/o సుల్తాన్ సాబ్, మల్లవరం, వయా తెల్లపాడు, పోలవరం

గుర్తుందా...!
 నిజం చెప్పాలంటే —
 అనలు నాబాల్కం గుండ్లకమ్మ !
 నన్ను 'రా' రమ్మని పిలిచే గుండ్లకమ్మతోనే
 నా స్కూలు సెలవు దినాలన్నీ గడిచిపోయేవి!

× × × ×

ఇక నేను గుండ్లకమ్మ అవతలి ఒడ్డున కాలుమోపగానే
 పాపం గురికరాళ్ళు నేస్తాల్లా నా అరికాళ్ళను తాకుతాయి!
 నాజగు అడుగులు వేయగానే మట్టినేల నన్ను అంటుకొంటుంది!
 ఆ నల్లరేగడి వట్టి వాసన ఎంతకమ్మగా వుంటుందనీ!
 మరో వది అడుగులు వేస్తానో లేదో
 ఏదీ ఒడ్డున యేపుగా పెరిగివున్న జొన్న కంకులు

నన్ను ఆహ్వానిస్తూ తలలాడిస్తా

కందబలిన రెండు కంకుల్ని తుంచుకొని హుషారుగా నేను సాగిపోతాను!
 అఖరినిమిషంలో—

ఊరిపొలిమేరలోని చింతచెట్టు దగ్గర ఆగిపోతాను!
 ఆ చింతచెట్టు యిప్పటికీ తీవిగా నిలబడి
 అన్నిబంధాలూ వదిలేసిన అపరయోగిలా వుంది!
 ఆ చింతచెట్టుకింద—

నా బాల్య జ్ఞాపకాల్ని తడుముకొంటూ మరోసారి పందెందేళ్ళ కుర్రాడినా!
 ఇక—

ఊరి నడిబొడ్డుమీద పడతానో లేదో
 ఊరుపూరంతా గొప్ప ముఖ దృశ్యమై విప్పారుతుంది!

శ్రీమద్ భగవద్గీత, పంచదశ స్కంధం

రోడ్డు వివాదము రాముని

రోడ్డు పొడవుగా నున్నది నాని పోయి
అప్పుడు నీ కంటే నీ నీ గాన నాని పోయి మన గానాల్లో
ఎవరిలో మనలో నాని పోయి నాని పోయి
రాముని పోయి పోయి నాని పోయి పోయి
మనలోనిలో పోయిగా దీనిని పోయి మనలోనిలో
నాని పోయి పోయిగా దీనిని పోయి మనలోనిలో
పోయిగా దీనిని పోయి పోయి పోయి పోయి
ఎప్పుడు పోయిగా దీనిని పోయి పోయి పోయి
నాని పోయిగా దీనిని పోయి పోయి పోయి
పోయిగా దీనిని పోయి పోయి పోయి పోయి
ఎప్పుడు పోయిగా దీనిని పోయి పోయి పోయి

అర్థరాత్రి అదది తిరిగే రోజురాకపోయినా

మగాడు తిరిగే రోజురాక వుండటంలేదు. కిన్నావిలు, రేవులు,

తప్పిపోవడాలు

హత్యలు, అత్యహత్యలు, కత్తిపోట్లు, వీడికి వయోపరిమితిలేదు

ఇవన్నీ అతనిసారాణి విషయాలే, గాలిలో ఎగిరే మాళిగారే!

అందుకే — రోడ్డు మీదకు రాకు! అన్యాయంగా బలై పోరావు!

ప్రొద్దనెం. 12/7/81, కళ్యాణ చిగిర్, ఎస్. ఆర్. నగర్, ప్రాజెక్టు-88.

డాక్టర్ రాపూరి భరద్వాజ

ఒకింత వేకువ కోసం... నుంచి

ఓ వసుధరా! నాతో చిన్న ప్రియం!!
అప్పుడే నిరుపయోగంగా ఉన్న, ఈ నా శరీరం మరణానంతరం
ఎవరికీ పనికిరాదు.

అప్పుడు నీ పొత్తిలోకి నన్ను చేరుస్తారు
అప్పుడు నీవు మునివేశ్యతో నన్ను అప్యాయంగా పలకరిస్తావు
అప్పుడు నీవు మెత్తగా నన్ను హత్తుకొంటావు
అప్పుడు నీవు నా నిండా వాత్తుగా అల్లుకు పోతావు
అప్పుడెప్పుడో నీ నుంచి వేరయి పోయిన నన్ను, తనివారా
కొగిలించుకుంటావు. నీ గాఢా లింగనంలోకి నేను
వారిగి పోతాను కరిగిపోతాను.

నన్ను నేను పోగొట్టుకొని నీలో పూర్తిగాలయించి పోతాను
అప్పుడు నీకూ నాకూ మధ్య అవంత తేడా కూడా ఉండదు
ఓ పృథ్వీమాతా! ఓ దయామయీ! నా సమస్త శరీరాన్నీ
నీలో పొదుపుకో కలుపుకో—నాకేమీ అభ్యంతరం లేదు
కానీ-తల్లీ! నా పెదవుల జోలికి మాత్రం రాకు

వాటిని అంటకు, వాటిని ముట్టకు

అలాగే—వాటినలాగే—ఉండి పోనీ తల్లీ!

నా శాంతం పేరును పలికి పలికి పలికి; ఆ పేరును

జపించి జపించి జపించి పరమపునీతమైన

ఆ రెండు పెదవులను మాత్రం నువ్వు స్పృశించకు

దశాబ్దాలు, శతాబ్దాలు, సహస్రాబ్దాలు, మన్వంతరాలు గడిచిపోనీ!

ఆ నామస్మరణం అనాహతంగా, అలాగే సాగిపోనీ!!

58/2RT, విజయనగర్ కాలనీ హైదరాబాద్—510 457.

కొత్తపల్లి సత్య శ్రీమన్నారాయణ

జంతునైతం

ముక్కలు ముక్కలుగా లోకాన్ని
లెక్కించే అంకెల మీద
నా చుట్టూ నేను వృత్తాలు రదిస్తో
ఉద్యోగ విధి మీద నేను.
సెకను సెకన్ల రజను జారు
అంకెల గానుగు గడియారం
నా మణికట్టు నాడిమండలం మీద
ఒక యంత్రలోక స్థావరం.

దిరుచీకదిలో జంతునైత్రంలా
మెరిసే గడియారం నుండి
చేయి విడిపించుకొనే
సాయంతాళాంతంలో
చరచరా వెలుతురు తెరలు తొలగిపోయి
వజ్రబీజాంతో
ఆకాశం మిలమిలా మేలుకొంటుంది.

నిదుర అగాధాల మీద
నిశ్శబ్ద స్వప్నాలు ఎగిరే
ఈ రేయి, ఇద్దరం దగ్గరై
ఎదపై ఎద హత్తిన ఏకనాదం
దేని తెక్కా లేని ఆనందం—
తార లనంతం, విశ్వ మనంతం
అగణిత కాలంలో
అగణిత సౌందర్యం.

కె. రామమోహనశర్మ

ప్రశ్నింకా అక్కడే ఉంది

ప్రశ్నింకా అక్కడే ఉంది; కట్టల సంకేతాల విద్యుత్ స్పర్శలందాక.,
పొలమరిస గొంతులోంచి పొంగుతున్న వేదనా ప్రవాహంమీద.

పొలిమేరలోని కేక ప్రతిధ్వనిస్తూనే ఉంది.

మరి వసారాలో శరీరం సేదతీర్చుకొంటున్నా—,

దేబ్రివేళ్ళ నరాం మీద ఒక్కొక్క ముద్రగా సాగుతున్న రక్తనరిమీద.

గుప్పెదొంకా మూసుకొనే ఉంది. రహస్యాల పక్షు తెగిరి వెళ్ళిపోయాక.,

సత్యాన్వేషణకోసం వాక్యం నాలుక నదిమి పెడుతున్న శబ్దంమీద.

అనుభవమింకా పడును కావాలే ఉంది.

స్వాప్నిక సుమప్తంనుండి కనులు విచ్చాక —,

రేపటి మొక్కను భృకుడిమీద నాడేందుకు

దోసిలాగ్గుతున్న జ్ఞాపకంమీద.

ఒక సందిగ్ధ కోటియరేఖ మీద ఆలోచనల పాదాలు వట్టు సదల నివ్వబులేదు.

అస్తినాస్తి చర్చావేదికమీద రాత్రంతా అమర పునరాక ఉంది.

రక్త నేత్ర వృంథంమీద గుర్తులరేకులు నవ్వుడిగా విచ్చుకుంటూనే ఉన్నాయి

హాపాంతర వ్యవస్థా నిర్మాణం కోసం ఆశాగుహలోకి ప్రయాణం

సాగిపోతూనే ఉంది.

అంతర వేదననుండి సామాజిక దుఃఖం వైపు నిశిత దృష్టి పోకాలు

కెక్కెళతాయి.

ప్పుడే ముక్కలైన సమాహంగాలు వేహంగా ప్రత్యక్షమవుతాయి.

ఒక తడి గుండెను పొదిగేందుకు స్పృష్టి రచన కుపత్రమిస్తుంది.

B/142. ముదాకానీ, గంగారం, హైదరాబాద్-500522

నర్సింహగడ్

నాకళ్ళు మూతబడక ముందే

చీటిలో దారి చీటి భయపడరావని కళ్ళను తెరిచే ఉండా
నా కన్నుల చాంతిలో నడిచివస్తావని హాహుస్తా
నీ కోసం ఎదురు తెన్నులు—ఇంకా ఎంత కాలం ఈ నీ స్మృతినాలో
అశతో ఎదురు చూస్తున్న నా కళ్ళు మసకబారుతున్నాయి.
కళ్ళల్లో కమ్ముకుంటున్న నీటి పొరలు గుండెలోకి జారుతున్నాయి.
తీపి జ్ఞాపకాలు నన్నావహించే వేళ నా కళ్ళు అర్చితో
నీ కోసం చీకట్లో వెతుకుతున్నాయి.
నా మధుర స్మృతిలోని అకృతీ—కావాలని ఉన్నదారి అగుపించక
చీటిలో అక్కడే నిలిచి పోయావా—రా భయాన్ని విడిచి
నాకు తెలుసు, నా కళ్ళు మూతబడక ముందే ధైర్యంగా
నువ్వీ చీకటి లోకాన్ని చేదించుక వస్తావని.

ఈనాడు విలేఖరి, శంకరపల్లి, రంగారెడ్డి జిల్లా

సాహితీమిత్రులకు విజ్ఞప్తి

ప్రతి పేజీలో ఉత్తమ కవిత్వం ప్రసారం కావాలని అభిజ్ఞ ఆరాటం.
ఆ ధ్యేయసాధనకు నిరంతరం కృషిచేస్తుంది అభిజ్ఞ. కవిమిత్రులనూ, సాహితీ
కారులను తమ తమ కవితలు, వ్యాసాలు పంపమని సాదరంగా సమాహ్వా
నిస్తోంది అభిజ్ఞ.

కవితలు అచ్చులో రెండు పేజీలకు, వ్యాసాలు ఆరు పేజీలకు మించకుండా
పంపాలి అభిలష చేయం.

సయ్యద్ మోహసిన్

జీవితం

చావు పులి నన్ను తిరుముతూంటే భయపడి లోకంబావి
లోకి దూకా, నాకు తెలీకుండానే బావిలోని జీవితం చెట్టు
కొమ్మల్నించి వేళ్ళాడు తున్నాను. చావుపులి ఇంకా నూతి గట్టుమీద
తిరుగుతూనే ఉన్నట్లుంది.

రాత్రినల్లెలకా పగటి తెల్లెలుకా చెట్టుకొమ్మల్ని అదేపనిగా
కొరుకుతున్నాయి. క్రిందికి చూస్తే సమాధి మొసలి నోరు బార్లా
తెరుచుకుని ఆకలిగా ఎదురు చూస్తోంది. భయంతో అటూ ఇటూ
ఊగిస లాడుతున్న నా చేతులపై ఎక్కజ్జించో తేనెతుట్ట
రాలి పడింది.

అంతా మరచిపోయి నేను అరచేతులమీంచి కొరుకుతున్న
తేనె చుక్కల్ని చప్పరించడంలో మునిగిపోయాను.

ఆవంత్స సోమసుందర్

లోర్కా అధివాస్తవిక కవిత్వం

"స్వర్గం ఒకటి ఖాసీ చేసింది
జుత్తు వివరీతంగా పెంచేశాను,
కొన్ని వెండ్రుకలు వర్షలాల్లా వేలాడుతూ
కొన్ని ఉండకడుతూ, స్పటిలాల్లా మెరుస్తూ
సంగీతం పంకదిప్తుడు చెట్టుమంతు
శువుముఖం తెల్లని కోడిగడ్డు
పగుళ్ళిచ్చాయి మనుమలంబరి ముక్కా
నీళ్ళపై తవతవలాడుతూ దొగిపాదాలు

చెముడో మూగో అవన్నార ముచ్చందో
సీతాకోక చిలుక నిరాచుట్టిలో మునిగిందో
కుంటుతూ మెక్కుతూ ప్రతికాలా
రకరకాల వంకర్లుపోయే మొగాలు
అకావికలంగా అయ్యోయ్యోయ్యో....
హత్యచేసిం దొకజ్జి స్వర్గం....

గర్నీయాలోర్కా 1920 ల ఆరంభంనుంచీ రకరకాల
వాదాలో కవిత్వ ప్రయోగాలు చేస్తూనే ఉన్నాడు. అంతమా
రీతు కవిగా సామాజిక ప్రమేయాన్ని వినాదూ రికస్కరిం
చడామం వట్ట నిబద్ధతను నిరసించలేదు. ముఖ్యంగా 19
లోర్కా కొంతమేరగా మహానికరీ నాదో ముగిసాడని

కొందరియూ యూనివర్సిటీలో కవి కొంత నేపు విశాంతంగా గడిపాడు.

18

ఈ మనసునిగా క్లిష్టతరంగా పేరుకొన్న జీవన మనిరవిస్తోంది. లేదంటే
కళం కాకపోతోంది. హిస్స కావించబడిన వ్యక్తి బృహద్రహం నరుకబడిన
వెళ్ళు గుండులా నేలకూరింది. అగిష్టకు సంగీతం పలుకుడు. అది సజీవంగా
ఉన్నది గొప్ప సంగీతంతో అమెరికా సంస్కృతిని సంపన్నం చేసింది. ఈ
పరిచ్ఛిన్నాలద్వారా రెండు విషయాలు ఒకే శీర్షానులో స్ఫురణకు వస్తున్నాడు
లోకానికి.

బూనిచేయబడ్డ వ్యక్తి మహావ్యక్తంలా అజానుబాహుడనీ. అతను చంప
బడే కణంవరకూ హాయిగా గొంతెత్తి పాడుతున్నాడనీ, ఈ రెండు సన్మానా
స్వప్నంగానే ప్రతిపాదించాడు. ఇవి నీగ్రోలకు సామాన్యమైనవాలు. జాబ్ సంగీతం
ప్రపంచానికిచ్చిన మహత్తర జాతి నీగ్రోలే! వారు సహజంగా అజానుబాహులు
చంపబడ్డాక ఆ వ్యక్తి శవం నరుకబడి వెట్టుతుండులా నేలపై పొర్లాడుపోంది
అది ఇంకేం పాడగలుగుతుంది? శిశువు ముఖం తెల్లని కోడిగుడ్డు అనడంలో
రెండు చిత్రాలు దృశ్యమానమవుతున్నాయి. అలా చంపబడిన ఆ దేహాని
మాడ్డానికి ప్రోగుపడ్డ ప్రజలలో ఎందరో శిశువులున్నారు. వాళ్ళమొగాలు భయ
తో ఆశ్చర్యంతో నిర్వికారమై పోయాయి. తెల్లని కోడిగుడ్డుల్లా వెలవెలలా
తున్నాయి. అంతేకాదు. రక్తం కాలువకట్టి ప్రవహించి. ఆ హతుని మొగం
తెల్లగా పాలిపోతూనేఉంది. పైగా కోడిగుడ్డులా ఏ అభివ్యక్తి కనిపించని ని
వదార్థంలా వుంది. అమాయకంగా, అర్థరహితంగా మాపరులగుంపులో మొగం
హతుని మొగమూ వెలవెలలాడుతున్నాయి; అదీ కవి ఉద్దేశించిన చిత్రం.

ఈ అమానుష హత్యకు కారణం మరేమీలేదు. సంచరించే మన
మెదళ్ళన్నీ పగుళ్ళిచ్చాయి. మెదడుకు క్రేక్ యివ్వడం అంటే పిచ్చెక్కిం
కిదా! స్వర్గవాసుల జాతి ఉన్నాదావస్తలో తీసుకుంటోందని లోర్కా ధ్వ
జేయడలిదాడు. ఈ వ్యాఖ్యానం దృష్టిలో పెట్టుకొని-పైన నా అనువా
యిచ్చిన కవితను మళ్ళీ చదివితే కవితాంతర్భావం స్పష్టంగా అవగతమవు

న్యాయార్కు కవితల్లో లోర్కా అనూదానంగా వస్తున్న కవితా
దాయాలను చిత్రం చేశాడు. ఉపమారూపకాది అలంకార సామగ్రిని బ
రిందాడు. అన్వయాది కవిత్య మర్యాదల్ని బుద్ధి పూర్వకంగా భగ్నం

•న మరొకవాణ్ణి ప్రతిఘోషించాడు. విడివిడి వదలిపోయారు. చివ్వి తురుకు
 న్నాడు. గాలి ముగిసినను ప్రతిపాదించలేదు. వ్యంజనామయంగా నంపేదనలు
 స్థాపించారు. సూర్యునితో అంతరిత సంబంధం కనిపించనంత విడివిడిగా
 విదాల్చాలను నెంకోల్చాడు. ఈ సంపదనానికి అలవాటు పడని పాతకుడు
 ముందగా నేర్చుకోవలసివచ్చింది.

గాని ఒక్కవిషయంలో మాత్రం మనం పొరబడకూడదు. ఆరంభ
 వివాహ కాలంనుంచి తోర్కా రచిస్తున్న భావోక్తులలో సైతం ఒకటిడు రుచిని
 మృహార్యంగానే ప్రవేశ పెడుతున్నాడు. సంప్రదాయ తీర్పుమైన 'అపమాద్యాన్ని'
 అందిస్తున్నాడు. జాహ్నవివ్యక్తిలో తోర్కా ఆత్మగత నిరోధాలను అపక
 రిస్తున్నట్లు కనిపించినా సంప్రదాయ తీవ్రకామనలను అభివ్యక్తం చేయలేక
 పోలేడు. దూగంప భరిత గాథ ప్రమేయాలను కవితావేళానూ చెల్లడి చేయక
 పోలేడు.

అన్నింటికంటే ముఖ్యంగా మృత్యుదర్శనం అతని కవితలలో సార్వ
 త్రిక అభివ్యక్తిని పొందింది. ప్రఖ్యాత సాహిత్యాద్యుడు పెడ్రో సాలిన్హస్
 చెప్పినట్లు— 'తోర్కా కవితాసామ్రాజ్యంలో భావ్యార్థ సూచనలు మెండు.
 హెచ్చరికలూ శకునాలూ వంటివి జాతి జనులకు ముందుగానే అందించబడక
 పోలేదు. మృత్యువుకు గల అనివార్యశక్తిని, అదిమత్వాన్ని బహు భంగులుగా
 వివరించకపోలేదు....' అన్న వివరణ ఎంతో సత్య సందర్భం.

తోర్కా నాటక సాహిత్యమంతా, దాదాపు మృత్యుధూళి దూసరితమే.
 చిత్రంగా రూపొంది అశేష కీర్తు లార్జించిన 'రక్తకళ్యాణం' (Blood wedding)
 మరీ స్పష్టం. ఐనా అతని కవితవం ప్రతిపదలావణ్య రాశి. సునిశిత రసభావ
 సమన్వితం. శాశ్వత సత్యాలను అన్వేషిస్తూ సాక్షాత్కరిస్తుంది. తోకంపట్ల అపి
 క్యాసమూ అసంతృప్తి వ్యక్తం చేస్తూనే—మనోమయ వ్యోమకాంతిలో పల్లడిలు
 కొడుతుంది. అతను నిర్మించిన పాత్రలలో—మేరియానాపినేడా అత్యుబం
 దానానికి పూనుకుంటుంది. 'డోనా రోజెట్టా' జీవితం నిరాశావృత్తంగా, కాంక్ష
 తుందిరింగా సాగుతుంది. రక్తకళ్యాణంలోని పాత్రలు విషాదాంత జీవన
 సందాన్ని అనుభవిస్తాయి. విషాదాంతంగా సాగే ప్రేమ వైఫల్యంలో 'దాన్
 పెర్లింపిన్' సంక్షోభమయత వ్యక్తం చేస్తుంది. 'బెర్నార్డ్ ఆల్బా' పాత్ర ఆత్మ

విద్యుత్తులను కర్తవ్యముగా నొనర్చుకొనుట. మూర్ఖులకు మహాత్ములవలె ప్రా
 త్నికములు కల్పించి యిటువంటి ఒరిగిపోతూ కదలిపోతుంది. మూలక దీక్షన
 సాధ్యమైనవలెను ఏకరీతిగా చేస్తుంది.

ఈ కోణం నుంచి కలిగిరిస్తే—లోర్గా రచించిన న్యాయాదుర్గు కవిత్వం
 అపూర్వం అనతివ్యక్తంగా అతని హృదయంలో చాగిన తాప సంతరితం, మనో
 వైక్లవ్యాలు, సముచిత మూలం ముందుకున్నట్లే కావించవచ్చు.

ఈ కవిత్వం స్వరూప స్వభావాలు మాత్రం. లోర్గా కవిత్వం కీర్తితమంతా
 సాధించిన అపూర్వ విజయాలకు సంపూర్ణంగా భిన్నమైనది. ఏదో ఒక అస
 పాస్తతకు ప్రతివర్య అంతర్నిహిత మవుతుంది. లోకాన్ని విద్యుదాహారంలో
 ముంచేలాంన్న కాంక్ష ద్యోతక మవుతుంది. తాను నిరసించిన పరిస్థితిలో,
 వ్యవస్థలో ప్రత్యక్షమయ్యే అమానుషత్వం ఆరాచకత్వం తీవ్రంగా ఏవగించుకో
 వచ్చాయి. అపార్థం పాలైన మానవస్వేచ్ఛ ఏకాంతంగా నిరసించబడింది.
 న్యాయాదుర్గు కవిత్వం అమెరికన్ ప్రజాజీవన ఆస్తవ్యస్త పరిస్థితికి సంపూర్ణ
 ప్రతిబింబాలు!

లోర్గారచించిన పూర్వకవిత్వంకు భిన్నమైనవని ఎందుకు అనవంసి
 వచ్చిందంటే—న్యాయాదుర్గు కవిత్వంలో లోర్గా వ్యక్తిగత గుణగణాలేవీ కని
 పించవు. స్వాత్మకానుభవాలే ప్రదర్శితంకావు. కేవల వస్తుగత ఆవిష్కరణలు
 తప్ప-కవిహృదయం ఎక్కడా పట్టుబడదు. స్వీయవ్యాఖ్యానాలేవీ సులభంగా
 అందవు. పూర్వం రచించిన అసంఖ్యాక కవిత్వాలకూ—తదుపరి కాలంలో ఆమర
 ణాంతం (1988) రచించిన అమేయ కవిత్వం సందోహానికి నడుమ న్యాయాదుర్గు
 కవిత్వం—ఒకరింకుగా, ఒక దేహానిగా, ఒక సరిహద్దు రేఖగా, వరిగణించాలి.

న్యాయాదుర్గు గీతాలలో గాఢమైన అన్యోపదేశాలనూ, నర్మగర్భ అధి
 షేపాలనూ, నిషిప్తం చేశాడు లోర్గా. పైన ఉదాహరించిన కొలంబియా యూని
 వర్సిటీలో ఏకాంతంలో వలెనే—వ్యాఖ్యానించుకుంటే తప్ప అర్థంకాని నిగూఢత
 ప్రతిపాద్యమైంది. అతని పూర్వకవిత్వంలోని ప్రసాదగుణం లోపించింది. అంత
 మాత్రంలో హీన కవిత్వంని అర్థంకాదు. పూర్వ కవిత్వంలో కన్న ఈ కవిత్వంలో
 వస్తుగుణం హెచ్చు. నాటకీయత విస్పష్టం. ప్రతికవిత్వం—రంగస్థలం మీదకు ఆక

స్మికంగా వచ్చిన ఒక పాత్ర స్వగతంవలె తానీస్తుంది. ఆపాత్ర ఆరాగే ఎందుకు
 వెళ్ళవలసి వచ్చిందో అర్థంచేసుకోవాలంటే-పూర్వాపరాన్ని, పరిస్థితులనేపద్యాన్ని,
 వ్యవస్థాగత యతార్థాలనూ పాతకుడే స్వయంగా అన్వేషించి అర్థంచేసుకోవాలి.
 కవి ఉద్దేశించిన మౌలిక తాత్పర్యాలూ అనిదం పూర్వమైనవే! అందుకోసం
 వినియోగమైన కలిగాని, ప్రతీకలుగాని, పదచిత్రాలు గాని, కంత ధ్వని
 వైవిధ్యం గాని-అన్నీ అనిదంపూర్వాలే. ఇన్ని ఉత్తమ లక్షణాలు గల
 న్యాయార్థ కవితలలో-ఈ కారణం వల్లనే విమర్శకులు అనితరసాధ్యమైన
 కవిగా లోర్కాను ప్రస్తుతించారు. అతని కవితా జీవితంలో, యిది ఒక పురో
 గమనం, ఒక విశిష్టమూర్తి మంతనం-అని వక్కాణించారు. అతని కళాత్మక
 జీవితానికి కలికితురాయి వందిదేనని న్యాయార్థ కవితలను స్తుతించారు.

లోర్కా ప్రతి కవితలోనూ ఒక విశిష్టగుణాన్నే వ్యక్తంచేశాడు. ఏ కవిత
 ఏ రీతిగా రచించబడినా 'లోర్కా' అనే పూలచెట్టు ప్రేక్షు స్పెయిన్ భూతలంలో
 లోతుగా పాదుకొని సారగ్రహణం కోసం అన్వేషించినవే! ఏ కవితలోనూ తన
 ఏ పూర్వ కవితకూ అనుకరణగాని, అనుసరణగానీ కనిపించకుండా ప్ర
 కవితనూ అనవద్య సుందరంగా మలచగలగడం సామాన్య ప్రతిభకాదు. ప్ర
 కవితలోనూ ప్రజా జీవన దాతువులను సంపద్యంతంగానే ప్రతిబింబించాడు
 స్పెయిన్ దేశంలోనే పుట్టినా లోర్కా-కవిత ఆదేశానికే పరిమితమైపోలేదు
 అనవతా మూల్యాలు ప్రతి స్పందించని కవిత దాదాపు దుర్లభమే! విశ్వ
 తనే పురిడించిన దతని కవితా హృదయం. లోర్కా సహజకవిగా అవతరిం
 డు. ప్రాపంచిక వాస్తవికతను ప్రతిబింబిస్తూ, ప్రతిధ్వనిస్తూ-విశిష్ట
 తాల ద్వారా, ప్రతీకల ద్వారా-మార్పును అనుశ్రుతిగా ధ్వనింపచేశాడు.
 గా లోర్కా అమేయశక్తి! అందుకే అతని చిరకాల మిత్రుడు, చి
 కవి పాబ్లోనెరూడా ఇలా ప్రస్తుతించాడు. ('To Lorca' అనే గీతం
 'I could die for the sweetness that is you/I could die
 red lakes/Where at mid-autumn you live/with a fa
 and blood stained God/I could die by the gates

సి. వి. కృష్ణారావు

ఎవరు పట్టాలె కోపు

ఒక మహాన్నతమైన ఆదర్శమందే—నీ కనుగుడ్డు నిన్నొదిలి
అంతరిక్షాన్ని ఆందుకోట మన్నమాట
అప్పుడు నీ చూపు విహ్వల విప్లవాగ్నితో వెలుగుతుంది
అది భూమ్మీది జ్వలన శిఖికాదు ఒక ప్రచండ ప్రజ్వలన రూపం
దానికి రెప్పలేదు రెక్కలేవు. దానికి చిత్తు కాగితాల
చక్రవర్తి మాటలో అమృతాక్షరాలు కనపడతాయి.

అస్థిపంజరమైన చెట్టుకువేలాడే హరిత రహిత పత్రమైనా
ఒకదే. అందరూ తన వాళ్ళే. ఆదర్శ శిఖరంనించి అది జారదు,
టటమిరేదు, ఎరగదు, పాతాళంలేదు.

పొదనిండా పూలు పూయాలని, నీ అస్థికల్పం వెన్నెముకలో నిలవాలని
పారిజాత మధుపవన వీచికలో రెవరెవమన్న సృజనా చిత్రం
చిత్రకారుని చేతి వేళ్ళ నుంచి జారినకుంచె వెంటాడే రూపమౌతుంది
నీవు పుష్పకంలో ప్రయాణిస్తూ ఈ స్వాప్నిక స్వర్గ ముఖద్వారం
తెరవక ముందే ఇక్కడ నగర వీధిలో నిన్ను నిరస్తృణ్ణి చేస్తారు
నీ వెన్నెముక విరగ్గొడ్తారు, నీ ఆకాపదానికి అద్దంగా మబ్బులు పరి
అంధకారానికి అంధత్వానికి తారతమ్యం లేకుండా చేస్తారు.

అప్పుడు నీ గుడిలేని గుడికై గుమ్మానికి తెరవాల్సింది.

నీ మెడలో వాడిన దండలు వేసి రోదిస్తూ రోదిస్తూ ఆఖరికి ఎవరు
నీ కోపు పట్టాలో తేలేలోగా అస్తమించ కుందానే నూర్కుడు
అగర్తలోకి దూకుతాడు.

నివేశ్యర్

మరోసారి- 'ఏది సత్యం? ఏది అసత్యం?'

ఎవడి మనుగడ మర్కం
దాడితే అందులేని ఈ అనంత విశ్వంలో
ఎంతో మందికి
తర్కరక్షణే అంటిమ ఆశయం:

ఒక్కొక్కడి ప్రాణం
మరొక్కడి ఎత్తుగడలో దాగిన చోట
"ఏది సత్యం?" "ఏది అసత్యం?"

దావరికం లేని నిజమైన స్వేచ్ఛ
ఆత్మవంచన అసలే దరిచేరని వ్యవస్థ
ఏ దేవుడు ప్రసాదించగలడు:
ఏమతం దారి చూపించగలడు:
ఏసిద్ధాంతం తర్కంలో
దాక్కొని వంకరించగలడు:

ఆశయం-ఇప్పుడు ఆచరణలో
బలిపశువై నిస్సహాయంగా అరుస్తున్నాడు

దారిలోదని స్వేచ్ఛ
మార్గదర్శకులనే మట్టు పెడుతున్నప్పుడు
చివరికి కాంక్షే సహజన్యాయమై
చరిత్రగతిని సూచించక తప్పదు: